

CEMİL MERİÇ • Mağaradakiler

Ötüken Neşriyat, 1978, 1980 (2 baskı)

İletişim Yayınları 407 • Cemil Meriç Bütün Eserleri 8

ISBN-13: 978-975-470-599-7

© 1997 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-33. Baskı 1997-2022, İstanbul

34. Baskı 2023, İstanbul

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Seçkin Oktay

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

CEMİL MERİÇ

Mağaradakiler

YAYINA HAZIRLAYAN
Mahmut Ali Meriç

CEMİL MERİÇ 1916'da Hatay'da doğdu. Ailesi Balkan Savaşı sırasında Yunanistan'dan göçmüştü. Fransız idaresindeki Hatay'da Fransız eğitim sistemi uygulayan Antakya Sultanisi'nde okudu. Tercüme bürosunda çalıştı, ilkokul öğretmenliği ve nahiye müdürlüğü yaptı. 1940'ta İstanbul Üniversitesi'ne girip Fransız Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. Mükemmel düzeyde Fransızca okuyup yazan Meriç, İngilizceyi anlıyor, Arapçayı, kendi ifadesiyle, "söktüyor"du. Elazığ'da (1942-45) ve İstanbul'da (1952-54) Fransızca öğretmenliği yaptı. 1941'den başlayarak *İnsan*, *Yücel*, *Gün*, *Ayın Bibliyografyası* dergilerinde yazmaya başladı. İstanbul Üniversitesi'nde okutmanlık yaptı (1946-63), Sosyoloji Bölümü'nde ders verdi (1963-74). 1955'te, gözlerindeki miyopinin artması sonucu görmez oldu, ama olağanüstü çalışma ve üretme temposu düşmedi. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. *Hisar* dergisinde "Fildişi Kuleden" başlığıyla sürekli denemeler yazdı. 1974'te emekli oldu ve yılların birikimini art arda kitaplaştırmaya girişti. 1984'te, önce beyin kanaması, ardından felç geçirdi, 13 Haziran 1987'de vefat etti. İlk telif eseri Balzac üzerine küçük bir inceleme idi. *Hint Edebiyatı* (1964) daha sonra *Bir Dünyanın Eşiğinde* başlığıyla iki kez daha basıldı. *Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist*, 1967'de çıktı. 1974'ten sonra yayımlanan kitapları şunlardır: *Bu Ülke* (1974, 5 baskı), *Umrandan Uygarlığa* (1974, 2 baskı), *Mağaradakiler* (1978, 3 baskı), *Kırk Ambar* (1980), *Bir Facianın Hikâyesi* (1981), *Işık Doğudan Gelir* (1984), *Kültürden İrfana* (1985). Balzac'tan yaptığı çevirilerin ilki 1943'te yayımlandı. Fransız edebiyatından yaptığı çevirilerin yanı sıra, Uriel Heyd'in *Ziya Gökalp, Türk Milliyetçiliğinin Temelleri* (1980), Thornton Wilder'in *Köprüden Düşenler* (1981) ve Maxime Rodinson'un *Bati'yı Büyüleyen İslâm* (1983) adlı eserlerini de Türkçeye kazandırdı. İletişim Yayınları Cemil Meriç'in "Bütün Eserleri"ni toplu halde basarken, daha önce yayımlanmamış üç kitabını daha yayımladı: *Jurnal 1* (1992), *Jurnal 2* (1993), *Sosyoloji Notları ve Konferanslar* (1993). "Bütün Eserleri" dizisinde "gözden geçirilmiş yeni baskı"sı yapılan kitaplar ise şunlardır: *Bu Ülke* (1992), *Bir Dünyanın Eşiğinde* (1994), *Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist* (1995), *Umrandan Uygarlığa* (1996), *Mağaradakiler* (1997), *Kırk Ambar 1 - Rümuz-ül Edeb* (1998), *Kırk Ambar 2 - Letçe-t-ül Hakayık* (2006), *Işık Doğudan Gelir* (2008). Cemil Meriç'in Bütün Eserleri 2013'te yayımlanan *Kültürden İrfana*'yla 12 ciltlik bir külliyat olarak tamamlandı. Cemil Meriç'in "Bütün Çevirileri" kapsamında Balzac'ın *Altın Gözlü Kız*, *Ferragus*, *Otuzundaki Kadın*, *Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti* adlı romanları, Victor Hugo'nun *Marion de Lorme* ve *Hernani* adlı oyunları ile Maxime Rodinson tarafından kaleme alınan *Bati'yı Büyüleyen İslâm* İletişim Yayınları tarafından yayımlandı.

Quid rides? De te fabula narratur.

Ne gülüyorsun? Anlattığım senin hikâyen.

HORATIUS, *Hiciv I*

İÇİNDEKİLER

Giriş	11
BİRİNCİ BÖLÜM	
<i>Mağaranın Dışı</i>	13
ENTELEKTÜEL YAHUT AVRUPA'DA AYDIN	15
1-Entelektüel Kim, Yahut Tariflerin Alacakaranlığında	15
Toplumu İkiye Ayıran Dâvâ.....	15
Sağ'a Göre Entelektüel.....	16
Sol da Der ki.....	19
Türk Aydınına Göre Aydın.....	20
Hülâsa Edersek.....	24
2-Entelektüelin Soy Ağacı	25
En Uzak Ced: Sofist.....	25
Sonra Rahip.....	28
Filozof veya İntelijansiyanın Öncüsü.....	33
Nihayet Entelektüel.....	37
3-Entelektüelin İhtişam ve Sefaleti	42
Entelektüel ve Kapitalizm.....	42
Entelektüel ve Devrim.....	46
Entelektüelin Dramı.....	48
Entelektüel ve Nevroz.....	54
4-Entelektüelin Düşmanı: Entelektüel	56
Homo Homini Lupus.....	56

İNTELİJANSİYA YAHUT RUSYA'DA AYDIN	64
1–Genel Yaklaşım	64
İntelijansiya Nedir?	64
Bir Topluluğun Tarih Öncesi	71
1840'lardan 1917'lere	72
2–Babalar ve Oğullar	78
Slavcılar, Batıcılar	78
Petraçevski Olayı	80
Bir Roman Kahramanı	81
İntelijansiyanın Babası	84
Popülizmin Kurucusu	86
3–Nihilizm, Popülizm, Anarşizm	92
60 Nesli	93
Üç Kılavuz Kelime	98
Tarikat mı, Tabaka mı, Sınıf mı?	104

İKİNCİ BÖLÜM

Mağaradakiler	109
İHTİLÂL Mİ, İHTİLÂL-İ ŞUUR MU?	111
İdealar Dünyasında	111
İhtilâlden Önce İhtilâl	111
89'un Yankıları	113
Sosyalizmin İhtilâl Anlayışı	116
Çağımıza Geline	118
Gölgeler Dünyasında	123
Bir Kelimenin Serüveni	123
89 ve Osmanlı Aydınları	125
Révolution'un Yeni Bir Karşılığı	126
İhtilâl mi, İnkılâp mı?	129
Yeni Bir Nazenin: Devrim	134
Sol ve Devrim	139
Kıssadan Hisse	142
SARIKLİ İHTİLÂLCİ	144
Rüyada Taaşşuk	144
Paris Yâramı Ne Diyor?	146
Paris'den İstanbul'a	151
Çırağan Baskını	153

Suavi ve İhtilâl.....	155
Bir Yarı Deli.....	157
ANARŞİ DEĞİL ANOMİ.....	161
Anarşi ve Tenkili.....	162
Kamuslar Arasında Bir Gezinti.....	164
Anarşizm Bir Ütopya mıdır?	168
Anarşi ve Liberalizm.....	169
Komünist Anarşizm.....	172
Anarşizm ve Talebe Hareketleri.....	172
İhtilâliyun mu, Fevzaviyun mu?.....	179
Anarşi mi, Anomi mi?	182
ESKİ BİR PUT: TERAKKİ.....	185
Altın Çağ Masalı.....	185
Yeni Bir Mefhum.....	186
Sisifos İşkencesi.....	188
Biz ve Onlar.....	190
Zaman, Zaman-ı Terakki.....	194
HÜRRİYET PEŞİNDE.....	196
İdealar Dünyasında.....	196
Hint Kelebeği.....	196
İmtiyazlardan Hürriyete.....	199
Politikaya Yön Veren İki Gerçek.....	200
İki Hürriyet.....	201
Sub lege libertas.....	203
Gölgeler Âleminde.....	204
Önce Şairler Konuşsun.....	204
Utangaç Bir Nazenin.....	204
Kemal'in Dölsine'si.....	206
Yeni Bir Tanrı: Heykel-i Hürriyet.....	207
Bir Müsteşrikin "Genellemeler"i.....	208
AVRUPA'DAKİ HAYALET.....	210
Bir Mefhumun İki Adı.....	210
Sosyalizmin Kaynağı: Asya.....	213
Salgın Bir Hastalık.....	218
Yeni Osmanlılara Gelinece.....	220
Yeni Bir Medeniyet Yolu mu?	221
Sosyalizm ve İştirakiye.....	223

NEDEN BİR DÜNYA GÖRÜŞÜMÜZ YOK?	225
Hristiyan Dünya Görüşü	226
Burjuva Dünya Görüşü	226
Sosyalist Dünya Görüşü	227
Bize Geline	228
60'lardan Sonra	229
ŞİİRDEN DÜŞÜNCEYE	233
Gönlün Dili: Şiir	233
Sınıflı Toplumların Kanunu	234
Kırılan Rebap	235
Hem Şiirde Hem Düşüncede Müceddit	238
ÖNCE HİCIV	240
Aristark'la Zoil	241
Sınırlarda Bir Cevelan	241
Nereden Nereye	242
Hocalara Sorarsak	244
Bize Geline	245
Babil Kulesi	248
HASBÎ TEFEKKÜR	250
BİTMEYEN BİR RÜYA:	
TAŞER'İN BÜYÜK TÜRKİYESİ	256
SUÇLU KİM?	263
DOSTO VE BİZ	271
<i>Ecce Homo</i>	277
YAPRAKLAR	279
Bir	279
İki	281
Son Yaprak	283
BİTİRİRKEN	286

Giriş

Bir mağara düşün dostum.. Girişi boydan boya gün ışığına açık bir yeraltı mağarası. İnsanlar düşün bu mağarada. Çocukluktan beri zincire vurulmuş hepsi; ne yerlerinden kıpırdamaları, ne başlarını çevirmeleri kabil, yalnız karşılarını görüyorlar. Arkalarından bir ışık geliyor.. uzaktan, tepede yakılan bir ateşten. Ateşle aralarında bir yol var, yol boyunca alçak bir duvar. Gözbağcılarını seyircilerden ayıran setleri bilirsin, üzerlerinde kuklalarını sergilerler, öyle bir duvar işte... Ve insanlar düşün, ellerinde eşyalar: Tahtadan, taştan insan veya hayvan heykelcikleri, boy boy, biçim biçim. Bu insanlar duvar boyunca yürümektedirler, kimi konuşarak, kimi susarak. Garip bir tablo diyeceksin, hele esirler daha da garip. Doğru.. O esirler ki ömür boyu başlarını çeviremeyecek, kendilerini de, arkadaşlarını da, arkalarından geçen nesneleri de duvara vuran gölgelerinden izleyecekler. Şimdi de mağarada seslerin yankılandığını düşün.. Dışarıdan biri konuştu mu, esirler gölgelerin konuştuğunu sanır, öyle değil mi? Kısaca, onlar için tek gerçek var: Gölgeler.

Tutalım ki zincirlerini çözdük esirlerin, onları vehimle-

rinden kurtardık. Ne olurdu dersin, anlatayım.. Ayağa kalkmağa, başını çevirmeğe, yürümeğe ve ışığa bakmağa zorlanan esir, bunları yaparken acı duyardı. Gözleri kamaşır, gölgelerini görmeğe alıştığı cisimleri tanıyamazdı. Biri, ona: “Ömür boyu gördüklerin hayaldi. Şimdi gerçekle karşı karşıyasın” diyecek olsa, sonra da eşyaları bir bir gösterse, “bunlar nedir” diye sorsa, şaşırıp kalır, mağarada gördüklerini, şimdi gösterilenlerden çok daha gerçek sanırdı.

Bir de düşün ki tutsağı mağaradan çıkarıp dik bir patikadan güneşin aydınlatdığı bölgelere sürükledik. Bağırды, yanıp yakıldı, öfkелendi... Kulak asmadık. Gün ışığına yaklaştıkça gözleri daha çok kamaştı. Hiçbirini seçemez oldu gerçek nesnelerin. Sonra, yavaş yavaş alıştı aydınlığa. Önce gölgeleri fark etti, arkasından insanların ve cisimlerin suya vuran akislerini. Akşam olunca göğe çevirdi bakışlarını, ayı gördü, yıldızları gördü. Zamanla güneşin sulardaki aksine bakabildi. Nihayet gökteki güneşe çevirdi gözlerini. Ve düşünmeğe başladı. Ona öyle geldi ki mevsimleri de, yılları da güneş yaratıyor, görünen dünyanın yöneticisi o. Esirlerin mağarada gördükleri ne varsa onun eseri. Ve eski günlerini hatırladı. Ne kadar yanlış anlamışlardı bilgeliği. Mutluydu şimdi, mağarada kalan arkadaşlarına acıyordu. Eski hayatına, eski vehimlerine dönmek için her çileye katlanabiliirdi.

Adamın mağaraya döndüğünü tasavvur et. Karanlığa kolay kolay alışabilir mi? Dostlarına hakikatı söylese dinlerler mi onu? Ağzını açar açmaz alay ederler: “Sen dışarıda gözlerini kaybetmişsin, arkadaş. Saçmalıyorsun. Biz yerimizden çok memnunuz. Bizi dışarı çıkmaya zorlayacakların vay haline..”

İşte böyle aziz dostum. Sana anlattığım hikâye kendi halimizin tasviridir. Yer altındaki mağara: Görünürler dünyası. Yücelere çıkan tutsak, meseller (idea’lar) âlemine yükselen ruh..

EFLATUN, *Devlet*